

УДК 371.134:373.68

**Болтянська Н.І. к.т.н, доцент, Болтянський О.В. к.т.н, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного**

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ВІДКРИТОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті розглянуто питання формування і розвиток інноваційного відкритого освітнього середовища аграрних закладів вищої освіти.

Ключові слова: відкрита освіта, синергетичний підхід, системний підхід, середовищний підхід, компетентнісний підхід.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток науки і техніки ставить перед системою професійної освіти нові завдання в підготовці компетентного фахівця для роботи в динамічно мінливих умовах, здатного самостійно і творчо вирішувати поставлені перед ним завдання. Розглядаючи сучасну систему освіти, можна з упевненістю сказати про необхідність вивчення підходів до побудови відкритої освіти. Актуальність розвитку відкритої освіти особливо гостро проявляється сьогодні. Однак спроби створення подібного освіти приймалися ще задовго до назрівання даної проблеми. Термін «відкритість» можна побачити в багатьох західних педагогічних концепціях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перші трактування поняття «відкритість» з'явилися в Західній Європі ще в ХІХ ст. «Відкритість проголошувалася етичною нормою і тим самим метою виховання, в основі якої лежить позиція довіри по відношенню до інших людей, критична оцінка ситуації». У цьому ключі, відкритість розглядалася як становлення абсолютно нових морально-етичних принципів і цінностей суспільства. З 70-х рр. ХХ ст. поняття «відкритість» стає категорією розгляду педагогічних наук. Вплив на це зробив розвиток різних педагогічних концепцій спрямованих на гуманізацію освіти. На сучасному етапі розвитку поняття «відкритість» міцно закріпилося в педагогіці, на що, в свою чергу, вплинув прискорений і посилений розвиток інформатизації суспільства. Інноваційні технології, розвиток інформаційних мереж ставлять нове завдання: створення умов роботи з ними для забезпечення якісної та доступної освіти [1].

Становлення нової парадигми освіти, позиціонування принципу безперервності освіти протягом усього життя викликало необхідність створення принципово нової і доступної системи освіти - системи відкритої освіти. На сьогоднішній день існує досить велика кількість визначень сутності відкритої освіти, відповідно до різних педагогічних підходів [1,2].

Формулювання цілей статті. Мета статті - розглянути питання формування і розвиток інноваційного відкритого освітнього середовища аграрних закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу досліджень. Синергетичний підхід у відкритій освіті передбачає зняття інституційних рамок. Згідно синергетичного підходу, більшість систем існуючих в світі є відкритими для обміну енергією і інформацією, в зв'язку з цим вони знаходяться в постійній зміні. Подібно до цього система аграрної освіти також повинна знаходитися в постійній взаємодії з іншими системами і бути при цьому такою, що саморозвивається, що прагне до відкритості та подолання збудованих рамок і веде за собою надання навчання творчого характеру. В рамках синергетичного підходу, пише В.П. Делія, «відкрита система взаємодіє з середовищем, завдяки чому її неврівноваженість посилюється, це призводить до руйнування колишнього порядку і структури, тобто до виникнення нової системи». Іншими словами, сутність даного підходу полягає в тому, що в навколишньому нашому середовищі присутні різні частинки, зокрема люди, які думають і діють в однаковій ідейній площині. Внаслідок чого між ними відбувається взаємодія, яке кооперує їх в системи, що самоорганізуються [3].

Поняття відкритості в синергетичному підході відбивається в спрямованості відкритої освіти на майбутнє, що припускає системну взаємодію людини, природи і суспільства. Основним показником відкритої моделі (І.С. Пригожин, Є.І. Козлакова, С.С. Шевельова та ін.) є тип соціальних відносин, що передбачає взаємодопомогу, співробітництво. Реалізація принципу відкритості освіти в рамках синергетичного підходу передбачає орієнтацію в освіті на здобувача вищої освіти як суб'єкта освітньої діяльності.

Це твердження виражається в наступних положеннях:

1) Сучасна освіта як засіб освоєння світу має забезпечити інтеграцію різних способів його освоєння і тим самим збільшити творчий потенціал людини для вільних і осмислених дій, цілісного відкритого сприйняття і усвідомлення світу.

2) Розвиток можливий тільки у відкритих системах, які постійно обмінюються із зовнішнім середовищем енергією, речовиною, інформацією.

3) Відкритість систем як вихідний принцип передбачає якісно нові підходи в суспільствознавстві, сенс яких полягає в тому, щоб за вихідний початок бралася не система як ціле в її статичному стані, а людина з його неповторністю як постійне джерело стихійності, неупорядкованості і в той же час - джерело розвитку.

4) Основою реалізації освіти, відкритого майбутнього, служить новий тип соціальних відносин, що передбачає взаємну допомогу, взаємну координацію, співпрацю і співтворчість.

5) Становлення і розвиток сучасної моделі освіти неможливі без діалогу і спільного творчого пошуку фахівців в різних областях знань.

Таким чином, синергетичний підхід вбирає в себе основні задуми і принципи побудови відкритої системи освіти, де людина або суб'єкт освіти

є головним елементом системи, що призводить її до неминучого розвитку, завдяки постійному обміну інформацією з зовнішнім середовищем.

На основі всього перерахованого вище в рамках синергетичного підходу виділяють наступні принципи відкритої моделі освіти:

- Відкритість освіти майбутнього;
- Інтеграцію всіх способів освоєння людиною світу;
- Розвиток і включення в процеси утворення синергетичних уявлень про відкритість світу, цілісності і взаємозв'язку людини, природи і суспільства;
- Вільне користування різними інформаційними системами, які сьогодні відіграють не меншу роль в утворенні, ніж безпосереднє спілкування з викладачем;
- Особистісну спрямованість процесу навчання;
- Психологічну установку здобувача на надзавдання, в зв'язку з чим, освіта перебуває в процесі постійного пошуку і зміни, весь час формує нові орієнтири і цілі;
- Зміна ролі викладача: перехід до спільних дій в нових нетривіальних ситуаціях у відкритому, змінному, незворотному світі.

Наступний педагогічний підхід, що вживає відкритість освіти в своїх положеннях - це системний підхід. Головною категорією системного підходу є цілісність, як в сприйнятті світу, так і у взаєминах, взаємодіях всіх структур. Тут, досліджувані предмети є не самостійними ізольованими знаннями, а входять в систему, вони є лише елементами загальної системи знань, в якій вони виконують єдину функцію. «Система - це об'єкт (комплекс), що складається з взаємодіючих елементів, та володіє властивостями (інтеграційними), які не зводяться до властивостей окремих елементів, його складових, за рахунок ефекту системності, що при цьому виникає».

Принципами системного підходу є:

- Цілісність;
- Структурна можливість опису системи лише через встановлення її структури;
- Взаємозалежність системи і середовища;
- Ієрархічність;
- Множинність описів кожної системи.

Поняття «відкритість» в системному підході безпосередньо не позначається, проте, як зазначає А.А. Рахкошкін, відкритість «обумовлює комплексність як багатство відносин всередині самої системи і системи та середовища». Системний підхід в аграрній освіті розглядає відкритість як здатність системи враховувати всі зміни освітнього середовища, при цьому перебуваючи з нею в постійній взаємодії, що само по собі є ключем саморозвитку системи. В процесі взаємодії відбуваються зміни структури як середовища, так і системи, що призводить до розширення кордонів системи і збільшення кількості зв'язків між середовищем і системами. Однак як зазначає Рахкошкін, в рамках даного підходу особливості протікання процесів у

відкритих системах практично не висвітлюються, але саме відкритість цих систем і створює умови для їх розвитку [4,5].

Застосування педагогічних підходів до проектування відкритої освіти зокрема слід розглянути на прикладі побудови освітнього середовища аграрного закладу вищої освіти.

В рамках системного підходу освітнє середовище представляється складається з двох основних підсистем - зовнішньої і внутрішньої. Найчастіше ці дві підсистеми розглядаються разом, так як їх взаємовплив настільки сильні, що визначення меж кожної з підсистем представляється досить складним. У той же час за характером взаємодії з навколишнім середовищем виділяються відкриті і закриті системи. Однак для розвитку системи необхідно її відкритість. Розвиток будь-якої системи передбачає низку поступових змін всередині її, яке неможливо без взаємодії з навколишнім середовищем.

В рамках синергетичного підходу відкрите освітнє середовище має на увазі, що здобувач має можливість самостійно вибрати область професійних, соціальних та особистісних компетенцій. У цьому сенсі, завдання освітнього середовища полягає в тому, щоб сформувати і розвинути в здобувачах здатність до самостійного вибору, або, кажучи термінологією синергетичного підходу, розвинути самоорганізацію здобувачів. На підставі цього положення Делія робить висновок, що самоорганізація є «основним механізмом розвитку інноваційних систем, які в свою чергу є найважливішим фактором еволюції і прогресу сфери освіти, суспільства в цілому».

Фундаментальною основою середовищного підходу в є розгляд системи освіти в нерозривному зв'язку з навколишнім середовищем. Зовнішнє середовище в рамках даного підходу визначається як сукупність всіх існуючих об'єктів і суб'єктів, які не входять в освітню систему. Зовнішнє середовище мінливе, воно впливає на освітню систему, тим самим змінюючи її. В даний час середовищний підхід особливо популярний у вузівському навчанні. В даному контексті «середовищний підхід пов'язаний з ідеєю включення освітнього закладу в навколишнє середовище (і навпаки)». Таким чином, при розробці моделі навчання у ЗВО необхідно враховувати вплив факторів зовнішнього середовища, що дозволяє дати учневі можливість для саморозвитку, саморозкриття, розвитку його творчого потенціалу. «Освітнє середовище закладу вищої освіти являє собою систему формування певного типу особистості та освоєння нею професійних знань і умінь». Цей факт підтверджується тим, що прийняті нові освітні стандарти вищої професійної освіти, де необхідною умовою є формування ряду компетенцій в процесі навчання, які роблять студента професіоналом. Досліджень в області освітнього середовища, зокрема ЗВО досить багато, деякі автори виділяють більш конкретизоване поняття освітнього середовища, таке, наприклад, як інноваційне освітнє середовище або інформаційно-освітнє середовище. В.П. Делія дає наступне визначення інноваційного освітнього середовища: «Інноваційне освітнє середовище - це внутрішній і зовнішній духовно-

матеріальний простір навчального закладу, що створює відповідний йому дух (культ генерації інновацій, культ навчання, співпраці і т.д.), що сприяє розвитку корпоративної культури педагогів-новаторів, діяльність яких спрямована на якісну професійну підготовку майбутніх фахівців і придбання ними базисних професійних і соціальних компетенцій на основі розвитку їх творчих здібностей та формування особистого досвіду інноваційної діяльності». З позицій сучасної освіти таке розуміння інноваційного освітнього середовища є найбільш актуальним. Безумовно, для реалізації позицій інноваційного освітнього середовища необхідна відкритість між освітньою системою і зовнішнім середовищем. Розвиток творчих здібностей здобувачів, передбачає створення в першу чергу умов, що дозволяють учням вільно взаємодіяти з предметами, об'єктами і продуктами зовнішнього середовища, іншими словами, з інформацією, новітніми розробками та науковими досягненнями, надавати студентам в повному обсязі [6-8].

Дослідження в області інноваційної та інформаційно-освітнього середовища показують, що всі види освітнього середовища аграрного закладу вищої освіти передбачає формування в процесі навчання певних компетенцій, які роблять зі здобувача професіонала. Виходячи з цього, слід звернутися до розгляду компетентнісного підходу в педагогіці.

Компетентнісний підхід в даний час набув широкого поширення. Придбання людиною необхідних компетенцій в процесі навчання стало провідним напрямком сучасної освіти. При цьому важливим завданням стає формування умов для самостійного придбання тих компетенцій, які необхідні особистості в подальшій професійній і життєвій сфері. Варто звернути увагу на те, що компетентнісний підхід отримав офіційне визнання. Основним завданням, яке постулюється в компетентнісний підхід, є створення умов для освоєння здобувачами комплексом компетенцій.

Як відзначають ряд авторів, завданням компетентного підходу на сьогоднішній день є посилення практичної орієнтації освіти. Реалізація компетентнісного підходу знайшла своє відображення, наприклад, у роботах Романова А.М. по формуванню змістотворних мотивації здобувачів в інформаційно-освітньому середовищі. Одним з принципів компетентного підходу можна позначити самостійну роботу здобувачів, яка передбачає творчий підхід і самостійність в оцінці своїх успіхів і досягнень. Компетентнісний підхід не заперечує знанневу парадигму, а ґрунтується на ній, але спрямований не тільки на навчальний аспект, а й на професійну діяльність.

Висновки. Розглядаючи сучасну систему української освіти, можна побачити, на основі проведеного аналізу, що можливості української освіти можуть бути реалізовані в декількох найбільш поширених підходах - компетентнісному і середовищному. І той і інший підхід має ряд обмежень для студентів, тому в цілому не можна говорити про відкритість як про тотальне явище, однак, ці підходи можуть реалізувати систему дистанційної освіти в рамках державних освітніх стандартів, що в свою чергу знаменує виконання завдань поставлених державою.

Бібліографічний список.

1. Вікторова Л. В. Критеріально-рівневий підхід до формування професійно-термінологічної компетентності у фаховій підготовці аграрників / Л. В. Вікторова // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. – К. : ЛОГОС, 2007. – Вип. 5. – С. 16–27.
2. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник / За ред. І. Г. Єрмакова .–Запоріжжя: ЦентрІон, 2005. –649 с.
3. Болтянська Н.І. Дуальна система освіти як засіб професійної мобільності випускників вищих навчальних закладів / Н.І. Болтянська, О.В. Болтянський // Зб. наук.-метод. Праць ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі».- Мелітополь, 2018.-С. 20-26.
4. Болтянський О.В. Проведення експертизи якості знань в системі підготовки бакалаврів у ТДАТУ / О.В. Болтянський, Н.І. Болтянська // Зб. наук.-метод. Праць ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі».- Мелітополь, 2018.-С. 36-40.
5. Скляр Р.В. Технологія інтерактивного навчання / О.Г.Скляр, Р.В. Скляр // Зб. наук.-метод. Праць ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі».- Мелітополь, 2013. – С. 155-158.
6. Болтянський Б.В. Сутність і структура самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання/ Б.В. Болтянський, О.О Дереза, С.В. Дереза // // Зб. наук.-метод. праць ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі».- Мелітополь, 2018. – С.146-150.
7. Скляр Р.В. Особливості організації викладання дисципліни «Машини, обладнання та їх використання в тваринництві» / О.Г. Скляр, Р.В. Скляр // Мат. X Всеукр. наук.-мет. конф. «Проблеми підготовки фахівців-аграріїв у навчальних закладах вищої та професійної освіти». Зб. наук. праць Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я.І., 2014. – С. 257-259.
8. Болтянський Б.В. Організація самостійної роботи студентів засобами інформаційних технологій / Л.О. Болтянська, Б.В. Болтянський // Збірник науково-методичних праць " Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі", Випуск 20.- Мелітополь, 2017 С.34-38

Boltianska N., Boltianskyi O. Form of food and the development of the new cultural center of the agrarian mortgages were raised

Summary. The article deals with the issues of formation and development of an innovative open educational environment of agricultural institutions of higher education.

Key words: insight, synergetic piddhid, system piddhid, sredovischny pidhid, competence psdnid.